

Groninger Rutger Kopland publiceert Herkenning van een

ontgoocheld zijn in de resultaten van de
of dat het feit alleen al dat met vernieuwde
lagen die alle christenen tot de eenheid moet
is de ontgoochelingen. Nu we het en
naderen zijn de christenen er zich
orden dat hun onderlinge verdeeldh
van Christus in het cenakel: 'Vader
zoals gij, Vader, het zijt in Mij en Ik
dat Gij Mij bezonden hebt.'¹
confessies

oral kunnen e
door de zending, die n
weest, zowel van eke zijde
heb gezegd, als van verschillen
gemeenschappen. kerken imm
n zich wenden met dschap van
e, waarbij zij de id an broedersch
moesten wel vrag stellen over hu
zij willen wete e van die kerke
gezien Hij maar
spreken uit zijn naam
verbonden aan de missie-activi

Toen Rutger Kopland twee jaar geleden afscheid nam van de Rijksuniversiteit Groningen, had de instelling nog een aardige verrassing voor hem in petto. Hij kreeg drie reizen aangeboden naar de Oost-Europese universiteiten waar de Groninger universiteit banden mee onderhoudt en Nederlands wordt gedoceerd. De verrassing resulteerde niet alleen in de poëzie-colleges die hij in Rusland, Estland, Hongarije, Slowakije en Polen gaf, maar ook in de bundel met dagboekantekeningen die deze week verschijnt onder de titel 'Jonge sla in het Oosten'. Tegelijkertijd publiceert hij 'Tot het ons loslaat', zijn elfde dichtbundel. Alle reden voor een gesprek, over momenten van ontroering, Abe Lenstra, zijn afscheid aan de universiteit, de problemen van jonge sla en de vermeende therapeutische werking van poëzie. „Als mensen ziekelijk angstig of depressief zijn, zal een gedichtje nooit kunnen helpen.”

publiceert nieuwe dichtbundel en dagboek

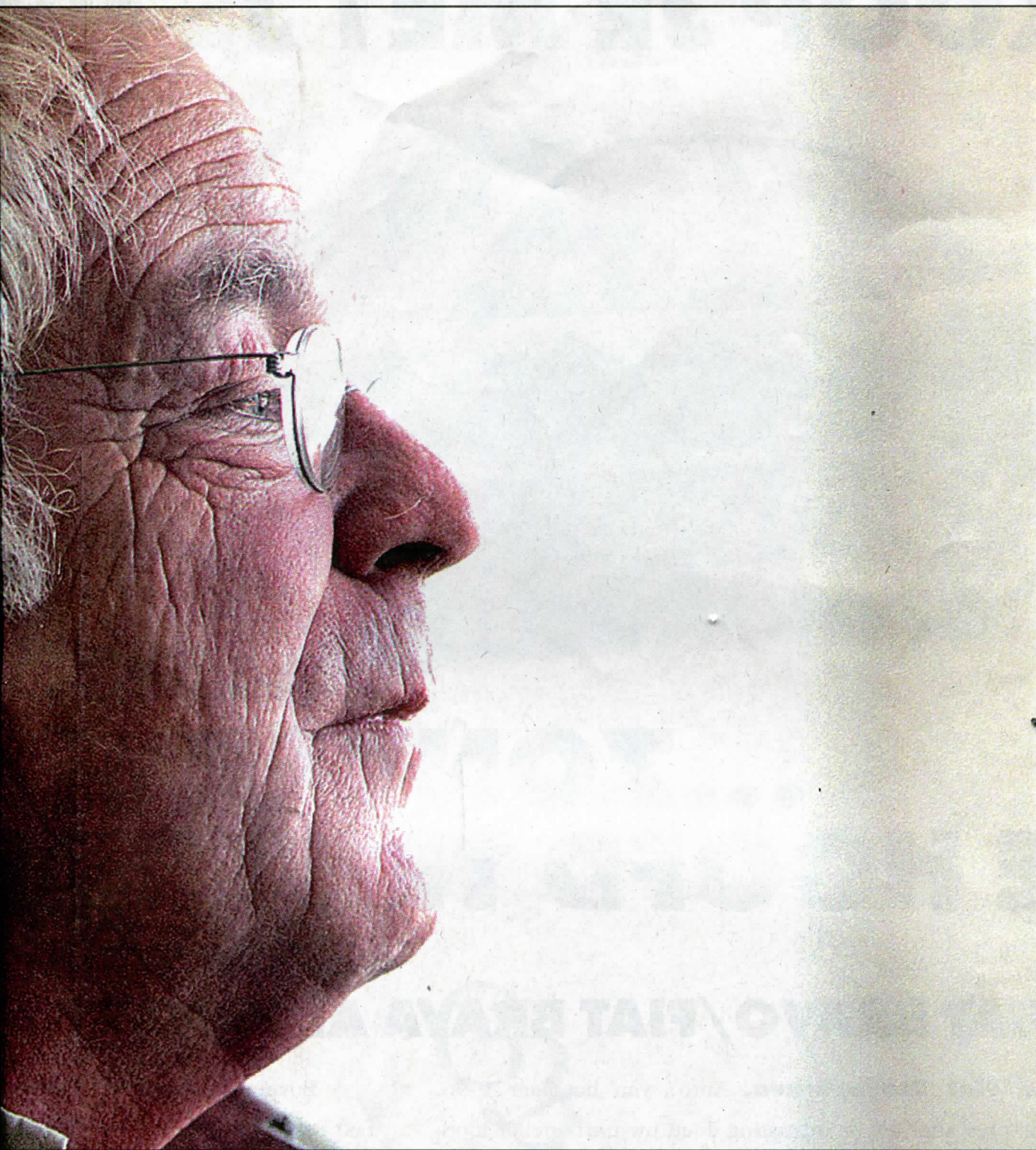
AE 15

in een ontroerend moment

Drents
Groningse
Dagbladen

Donderdag
6 november
1997

Doordacht

◀ Rutger Kopland: „Het gedicht moet niet langer mijn particuliere ervaring blijven.”

◀◀ Volgens de dichter kan poëzie geen therapeutische werking hebben.

◀ Het pied-à-terre in het Academisch Ziekenhuis Groningen van Kopland.

4.35

prof. dr. R. v. d. Hoofdakker

▲ Hoewel Rudi van den Hoofdakker al enige tijd geleden officieel afscheid nam, is hij nog steeds aan het werk.

Alhoewel Rutger Kopland (pseudoniem van Rudi van den Hoofdakker) afscheid heeft genomen als psychiater en hoogleraar, hebben we afgesproken in zijn kamer in het Academisch Ziekenhuis. Hij geeft aan dat het nog prettig is om een 'pied-à-terre' te hebben in de stad Groningen en dat zijn werkzaamheden nog niet zijn voltooid. Hij heeft nog zeven promovendi en ook nog bestuursfuncties waarmee hij niet kan stoppen. Vanmiddag vindt in Athena's Boekhandel in Groningen een gesprek plaats tussen Kopland en hoogleraar Gillis Dorleijn, waarna de dichter voorleest uit zijn nieuwe bundel. De Aula-lezingen van Kopland ('Poëzie als genotmiddel' en 'Poëzie als geneesmiddel') zijn in de aula van het Academieggebouw in Groningen, vanavond en 13 november.

Door **Jacob Moerman**
Foto's **Bert Jippes**

Vanaf 1970 heeft hij gewerkt in deze afdeling psychiatrie. „Je kunt niet zomaar dingen onafgemaakt achter je laten,” vertelt hij, roerend in zijn koffie. „Bovendien is het niet goed om van de ene op de andere dag met je werk te stoppen. Langzaam afbouwen is verreweg de meest gezonde manier. Ik zie wel aankomen dat het op een bepaald moment definitief afgelopen is. Maar ik zie ook aankomen dat ik daarmee dan geen enkele moeite heb.” En waarom het vier jaar geduurd heeft voordat een nieuwe bundel van zijn hand is verschenen? „Ik heb het druk gehad met mijn afscheid en mijn verschillende functies. Bovendien heb ik een hartoperatie achter de rug. Daardoor heb ik een half jaar niet goed kunnen functioneren.”

Jonge sla

Alles kan ik verdragen,
het verdorren van bonen,
stervende bloemen, het hoekje
aardappelen kan ik met droge ogen
zien rooien, daar ben ik
werkelijk hard in.

Maar jonge sla in september,
net geplant, slap nog,
in vochtige bedjes, nee.

Rutger Kopland is iemand die zijn woorden op een doordachte manier naar voren brengt. Vragen van de ander worden door hem op een soms zeer zorgvuldige wijze ontleed („Bedoel je misschien dat... Of bedoel je...”) en beantwoordt hij maar al te vaak met een wedervraag. Het is dezelfde manier van denken en verwoorden die ook naar voren kwam in de twee jaar geleden verschenen essaybundel *Het mechaniek van de ontroering*, waarin hij ingaat op onder meer de verwantschap tussen poëzie en wetenschap, in het bijzonder de psychiatrie. Wat opvalt aan sommige stukken uit deze bundel is dat Kopland op een zeer analytische wijze de poëzie kan benaderen, alsof hij bezig is met het oplossen van een cryptogram. Ontdekt hij wel eens iets in een van zijn eigen gedichten waarvan hij zich tijdens het schrijven totaal niet bewust was? „Absoluut. Vooral bij vertalingen wordt een gedicht binnenstebuiten gekeerd en leer je het beter kennend aan toen je bezig was het te schrijven. Achteraf blijken in een gedicht veel meer vreemde mechaniekjes te zitten dan verwacht. Er zijn een paar proefschriften verschenen, waarin mijn gedichten haarfijn worden uitgeplozen. Daarin heb ik verrassende dingen ontdekt. Het schrijven van een gedicht kost mij heel veel werk, maar blijkbaar vinden er toch gebeurtenissen plaats waar ik zélf nauwelijks grip op heb gehad.”

Verrassend

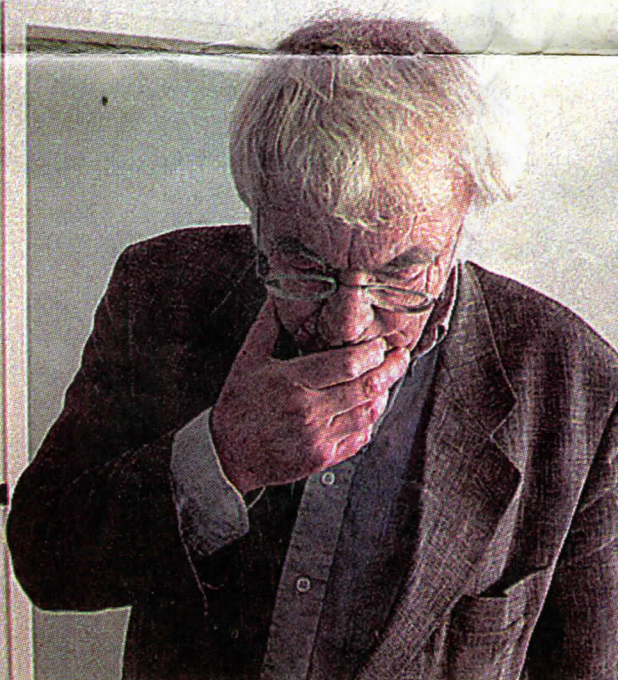
Vooral uit de nu verschenen essaybundel *Jonge sla in het Oosten* blijkt dat een gedicht zeer verrassende elementen in zich kan dragen. Kopland koos zijn gedicht *Jonge sla* (afkomstig uit zijn derde bundel *Alles op de fiets*) om door de buitenlandse studenten te worden behandeld en vertaald. Hij schrijft in zijn dagboek aantekeningen dat het gedicht niet moeilijk zou moeten zijn om te vertalen. „Het gedicht was al zo vaak vertaald, dus vond ik het leuk om die verzameling vertalingen uit te breiden.” Bovendien was het de bedoeling om buitenlandse studenten kennis te laten nemen van Nederlandse literatuur, dus koos hij daarom voor een van zijn bekendste gedichten. „In alle bescheidenheid kan ik wel zeggen dat *Jonge sla* een *evergreen* is. Maar ik dacht vooral dat *Jonge sla* eenvoudig te vertalen was. Dat was natuurlijk een naïef idee. Neem alleen al de ironie die in het gedicht naar voren komt. Ik heb sterk onderschat hoe die ironie werkt. Bovendien maakt het gedicht gebruik van een entourage die in Nederland voor iedereen onmiddellijk herkenbaar is, maar in andere delen van de we-

reld niet. Als dichter kun je niet anders dan alleen maar werken met de beelden die je ontving je ingeeft. Daardoor blijf ik in zekere een Nederlandse dichter. Want ja, als je een dicht maakt over een moestuintje, moet je niet laten lezen aan iemand die alleen een sla kent. Maar in recensies in bijvoorbeeld *gelse* of Franse kranten ben ik zelden de oprichter tegengekomen dat ik typisch Nederlandse poëzie schrijf.”

In zijn nieuwe poëziebundel heeft Kopland voor het eerst sinds lange tijd niet een thematische verwantschap tussen de gedichten op de voorgrond geplaatst. Veel werk uit *Tot het loslaat* werd geschreven in opdracht van naar aanleiding van een speciale gebeurtenis waardoor de bundel gedichten bevat over uiteenlopende onderwerpen, zoals een dorp van Abe Lenstra of een gesprek met een kleindochter. Maar wat de poëzie samenbrengt is steeds de authentieke en herkenbare hand van de dichter. Kopland heeft dan ook steeds dezelfde inzet voor ogen bij het maken van een gedicht: „In poëzie wil ik dingen vormgeven die mij ontroerd of getroffen hebben. Vergeens hoop ik dat mijn lezers een dergelijke ontroering óók ondergaan. En waarover je heb een gedicht hebt, doet er dan niet meer zo schrikkelijk veel toe. Het gaat mij erom dat andere mensen iets kunnen herkennen van ontroerende moment. Neem bijvoorbeeld begrafenissen. Als je aan zo'n gebeurtenis denkt en je vraagt je af wat nu eigenlijk ontroerendste moment was, dan hoeft dat niet altijd het verdwijnen van die kist in de kuil te zijn. Dat kan ook het wat uitgezakte manentje zijn van de vrouw die vlak voor stond. Of haar kous die scheef zit. Die dingen kunnen op het moment zélf aan je aandacht zijn ontsnapt, maar achteraf blijken ze spijtig te hebben achtergelaten die je beter in de stellen om je te verplaatsen in de situatie.”

■ Niet zozeer de ontroering staat voorop, maar de herinnering aan de ontroering?

„De ontroering zit vooral in de onverwachtheid en de overrompeling, waardoor je wordt in die situatie bevindt. En de aanleiding die ervoor kan iets heel triviaals zijn. Ik noemde juist een begravenis, maar in principe kan een gedicht natuurlijk over alles gaan wat je getroffen heeft. Neem bijvoorbeeld mijn gedicht over Abe Lenstra. Ik stond daar als kind met mijn vader naar die wedstrijd kijken. We waren beiden voor Achilles, een voetbalclub uit Assen, maar plotseling kre-

Rutger Kopland is iemand die zijn woorden op een doordachte manier naar voren brengt. Vragen van de ander worden door hem op een soms zeer zorgvuldige wijze ontleed („Bedoel je misschien dat... Of bedoel je...”) en beantwoordt hij maar al te vaak met een wedervraag. Het is dezelfde manier van denken en verwoorden die ook naar voren kwam in de twee jaar geleden verschenen essaybundel *Het mechaniek van de ontroering*, waarin hij ingaat op onder meer de verwantschap tussen poëzie en wetenschap, in het bijzonder de psychiatrie. Wat opvalt aan sommige stukken uit deze bundel is dat Kopland op een zeer analytische wijze de poëzie kan benaderen, alsof hij bezig is met het oplossen van een cryptogram. Ontdekt hij wel eens iets in een van zijn eigen gedichten waarvan hij zich tijdens het schrijven totaal niet bewust was? „Absoluut. Vooral bij vertalingen wordt een gedicht binnenstebuiten gekeerd en leer je het beter kennen dan toen je bezig was het te schrijven. Achteraf blijken in een gedicht veel meer vreemde mechaniekjes te zitten dan verwacht. Er zijn een paar proefschriften verschenen, waarin mijn gedichten haarfijn worden uitgeplozen. Daarin heb ik verrassende dingen ontdekt. Het schrijven van een gedicht kost mij heel veel werk, maar blijkbaar vinden er toch gebeurtenissen plaats waar ik zelf nauwelijks grip op heb gehad.”

Verrassend

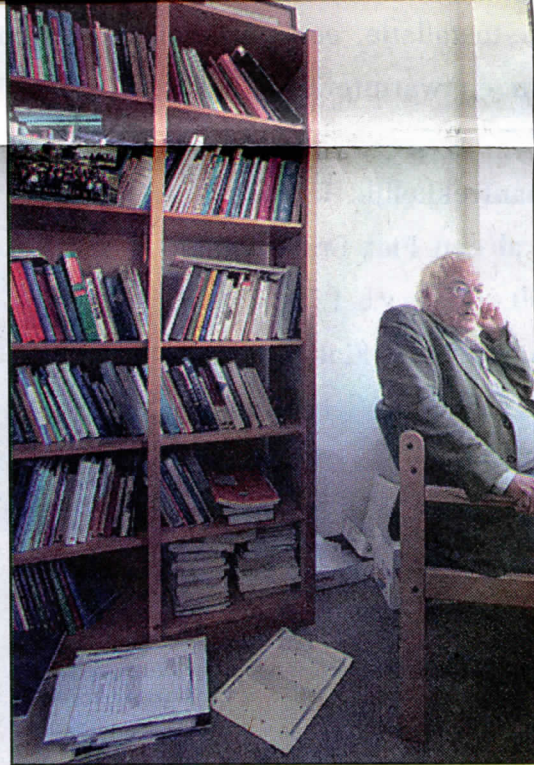
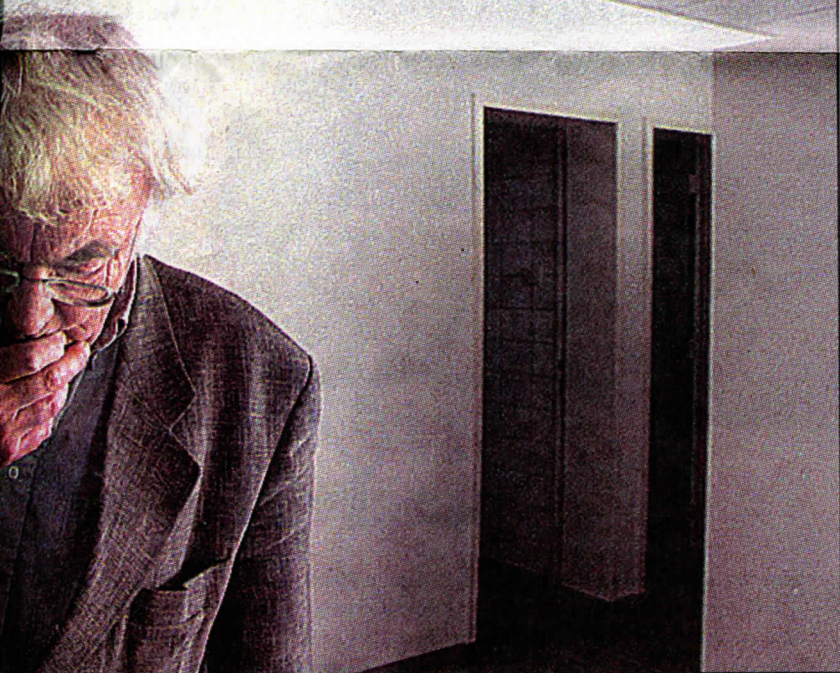
Vooral uit de nu verschenen essaybundel *Jonge sla in het Oosten* blijkt dat een gedicht zeer verrassende elementen in zich kan dragen. Kopland koos zijn gedicht *Jonge sla* (afkomstig uit zijn derde bundel *Alles op de fiets*) om door de buitenlandse studenten te worden behandeld en vertaald. Hij schrijft in zijn dagboek aantekeningen dat het gedicht niet moeilijk zou moeten zijn om te vertalen. „Het gedicht was al zo vaak vertaald, dus vond ik het leuk om die verzameling vertalingen uit te breiden.” Bovendien was het de bedoeling om buitenlandse studenten kennis te laten nemen van Nederlandse literatuur, dus koos hij daarom voor een van zijn bekendste gedichten. „In alle bescheidenheid kan ik wel zeggen dat *Jonge sla* een *evergreen* is. Maar ik dacht vooral dat *Jonge sla* eenvoudig te vertalen was. Dat was natuurlijk een naïef idee. Neem alleen al de ironie die in het gedicht naar voren komt. Ik heb sterk onderschat hoe die ironie werkt. Bovendien maakt het gedicht gebruik van een entourage die in Nederland voor iedereen onmiddellijk herkenbaar is, maar in andere delen van de we-

reld niet. Als dichter kun je niet anders dan alleen maar werken met de beelden die je omgeving je geeft. Daardoor blijf ik in zekere zin een Nederlandse dichter. Want ja, als je een gedicht maakt over een moestuintje, moet je dat niet laten lezen aan iemand die alleen een saharra kent. Maar in recensies in bijvoorbeeld Engelse of Franse kranten ben ik zelden de opmerking tegengekomen dat ik typisch Nederlandse poëzie schrijf.”

In zijn nieuwe poëziebundel heeft Kopland voor het eerst sinds lange tijd niet een thematische verwantschap tussen de gedichten op de voorgrond geplaatst. Veel werk uit *Tot het ons loslaat* werd geschreven in opdracht voor of naar aanleiding van een speciale gebeurtenis, waardoor de bundel gedichten bevat over zeer uiteenlopende onderwerpen, zoals een doelpunt van Abe Lenstra of een gesprek met een kleindochter. Maar wat de poëzie samenbrengt is steeds de authentieke en herkenbare hand van de dichter. Kopland heeft dan ook steeds dezelfde inzet voor ogen bij het maken van een gedicht: „In poëzie wil ik dingen vormgeven die mij ontroerd of getroffen hebben. Vervolgens hoop ik dat mijn lezers een dergelijke ontroering óók ondergaan. En waarover je het in een gedicht hebt, doet er dan niet meer zo verschrikkelijk veel toe. Het gaat mij erom dat andere mensen iets kunnen herkennen van het ontroerende moment. Neem bijvoorbeeld een begrafenis. Als je aan zo'n gebeurtenis terugdenkt en je vraagt je af wat nu eigenlijk het ontroerendste moment was, dan hoeft dat lang niet altijd het verdwijnen van die kist in een kuil te zijn. Dat kan ook het wat uitgezakte permanentje zijn van de vrouw die vlak voor je stond. Of haar kous die scheef zit. Die dingen kunnen op het moment zelf aan je aandacht zijn ontsnapt, maar achteraf blijken ze sporen te hebben achtergelaten die je beter in staat stellen om je te verplaatsen in de situatie.”

■ Niet zozeer de ontroering staat voorop, maar de herinnering aan de ontroering?

„De ontroering zit vooral in de onverwacht-heid en de overrompeling, waardoor je je weer in die situatie bevindt. En de aanleiding daarvoor kan iets heel triviaals zijn. Ik noemde zojuist een begrafenis, maar in principe kan een gedicht natuurlijk over alles gaan wat je ooit getroffen heeft. Neem bijvoorbeeld mijn gedicht over Abe Lenstra. Ik stond daar als kleine jongen met mijn vader naar die wedstrijd te kijken. We waren beiden voor Achilles, een voetbalclub uit Assen, maar plotseling kregen

hebben.
◀ Het pied-à-terre in het Academisch Ziekenhuis Groningen van Kopland.

kun je niet anders dan al-
et de beelden die je omge-
door blijf ik in zekere zin
ter. Want ja, als je een ge-
n moestuintje, moet je dat
emand die alleen een saha-
encies in bijvoorbeeld En-
en ben ik zelden de opmer-
dat ik typisch Nederlandse

ëziebundel heeft Kopland
ange tijd niet een themati-
tussen de gedichten op de
Veel werk uit *Tot het ons*
even in opdracht voor of
een speciale gebeurtenis,
gedichten bevat over zeer
werpen, zoals een doele-
na of een gesprek met een
vat de poëzie samenbrengt
ieke en herkenbare hand
land heeft dan ook steeds
gen bij het maken van een
wil ik dingen vormgeven
getroffen hebben. Vervol-
n lezers een dergelijke ont-
an. En waarover je het in
et er dan niet meer zo ver-
Het gaat mij erom dat an-
nnen herkennen van het
t. Neem bijvoorbeeld een
n zo'n gebeurtenis terug-
je af wat nu eigenlijk het
ent was, dan hoeft dat lang
wijnen van die kist in een
ok het wat uitgezakte per-
de vrouw die vlak voor je
die scheef zit. Die dingen
ment zélf aan je aandacht
achteraf blijken ze sporen
laten die je beter in staat
laatsen in de situatie."

roering staat voorop, maar
e ontroering?
vooral in de onverwacht-
beling, waardoor je je weer
dt. En de aanleiding daar-
viaals zijn. Ik noemde zo-
maar in principe kan een
ver alles gaan wat je ooit
em bijvoorbeeld mijn ge-
ra. Ik stond daar als kleine
der naar die wedstrijd te
beiden voor Achilles, een
n, maar plotseling kregen

we zomaar een doelpunt tegen. We waren toen
beiden wel even van ons stuk gebracht, met een
mengeling van bewondering en teleurstelling."

■ *Dat gedicht gaat dus helemaal niet over Abe
Lenstra, maar over uw vader met wie u een er-
varing deelde.*

„Het had bij wijze van spreken ook kunnen
gaan over een dikke snoek die mijn vader aan
de haak had geslagen en plotseling weer in de
diepte verdween. Bij dat Abe Lenstra-gedicht
hoop ik vooral dat iets duidelijk wordt van wat
tussen een vader en een zoon bestaat. Het gaat
niet over de gebeurtenis zélf, maar over deernis
met iemand die naast je staat."

■ *Ik kan me ook voorstellen dat tijdens het
schrijven het gedicht zélf steeds meer de over-
hand gaat nemen.*

„Het gedicht moet niet langer mijn particu-
liere ervaring blijven. Het moet een algemene
toegankelijkheid hebben. En het moet zó ge-
schreven zijn dat anderen zich in de ervaring
kunnen verplaatsen. Mensen moeten geen aan-
vullende informatie nodig hebben om het ge-
dicht te kunnen begrijpen. Als dichter moet je
je opstellen als een anoniem persoon. Niemand
hoeft je achtergrond te leren kennen. Natuur-
lijk zijn er altijd mensen die zoeken naar auto-
biografische aspecten. Als ik lees wat daarover
verondersteld is, dan sla ik soms steil achter-
ver."

En natúúrlijk wordt al te vaak de relatie gelegd
tussen zijn werkzaamheden als psychiater en
zijn poëzie. Kopland heeft er vaak zijn buik van
vol, maar geeft soms ook aanleiding om over
het onderwerp door te zagen. De komende
week geeft hij twee lezingen voor de Groninger
universiteit. En de titel van de tweede lezing
luidt: 'De poëzie als geneesmiddel'. „Die lezing
gaat over de kwestie die mij altijd weer voorge-
legd wordt over de therapeutische waarde van
poëzie. Vanwege mijn werkzaamheden krijg ik
heel vaak vragen voorgeschoteld over de rela-
tie tussen mijn poëzie en de psychiatrie. De titel
van die lezing is dus wat provocerend bedoeld."

■ *Maar kan poëzie een therapeutische wer-
king hebben?*
„Nee."

■ *Dat klinkt zeer stellig...*

„Het antwoord op die vraag heeft in de eerste
plaats te maken met de definiëring. Wat is een
therapie? En wat is een patiënt? De relatie tus-
sen de lezer en de poëzie bevat natuurlijk over-

eenkomsten met de relatie tussen een patiënt
en een psychiater. Maar die overeenkomsten
heb je in iedere relatie. Er is veel narigheid in de
wereld en mensen tobben soms over dingen die
door een goed gesprek oplosbaar zijn. Dat kan
een gesprek zijn met een psychiater, maar ook
met een goede vriend of vriendin, of met de
buurvrouw. Zo kunnen gedichten natuurlijk
ook werken, die bieden bijvoorbeeld troost of
vrolijken iemand op, doordat zo iemand zich
dan begrepen voelt. Maar moet je mensen die
ergens over tobben patiënten noemen? Als
mensen echt angstig of depressief zijn, zal een
gesprekje of een gedichtje nooit kunnen hel-
pen. Probeer maar eens rustig een gedicht te
lezen wanneer je volledig in paniek bent. Of
wanneer vanwege een depressie niets meer
van de buitenwereld tot je doordringt... Je moet
de poëzie niet verheerlijken door te zeggen dat
er een therapeutische werking van uit kan
gaan. Die verheerlijking heeft de poëzie trou-
wens ook helemaal niet nodig."

**Gesprek met Rutger Kopland in Athena's Boekhan-
del, Groningen. Vanmiddag 17.00 uur. Aula-lezingen
van de dichter, vanavond en 13 november om 20.00
uur.**

**Rutger Kopland: 'Tot het ons loslaat' en 'Jonge sla
in het Oosten'. Uitgeverij Van Oorschot, Amsterdam.
Prijs: fl.39,90 (geb.) en fl.24,90. Het overige werk van
Rutger Kopland verscheen eveneens bij uitgeverij Van
Oorschot.**

Abe Lenstra

We stonden bij Achilles, het regende en woei,
in een geur van sigaren, nat gras en natte mannen,

het gromde en stampvoette om ons heen,
voetbal was oorlog, toen al.

Vader, weet je nog hoe het even doodstil werd,
de bal kwam, hij kwam uit de grauwe lucht
en woei voor het doel,

niemand had gezien dat hij daar stond.

Weet je nog hoe hij toen even met zijn hoofd knikte,
bijna ootmoedig, bijna verlegen, bijna verontschuldigend.

-We hadden verloren voor we het wisten. Abe.